

100 leté výročí úmrtí císaře Františka Josefa

21. listopadu 2016 si Rakousko připomnělo 100leté výročí úmrtí císaře Františka Josefa. Ten usedl jako sotva 18letý mladík na trůn dunajské monarchie v době občanské revoluce v roce 1848 a během 68 let svého vládnutí spoluvytvářel dějiny Evropy. Brzy získal trpké zahraničněpolitické zkušenosti, zažil vojenské porážky, často činil špatná vnitropolitická rozhodnutí a časem byl donucen svoje chápání vládnoucího úřadu přehodnotit. Dlouhá desetiletí byl symbolem státu mnoha národů a jako stařecký monarcha se stal sám svým doživotním pomníkem.

Autor: doc. Ing. arch. Ludvika Kanická, CSc.
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelovy univerzity v Brně
Kontakt: kanicka@mendelu.cz

Foto: autorka a archiv zámku Hofburg

Velký salon, druhé rokoko

Jídelna, židle druhé rokoko

Císařovo výročí je velkou příležitostí připomenout některé významné momenty evropské historie, ale podívat se na něho i jako na obyčejného člověka. Proto loni ve Vídni proběhla **výstava Franz Josef 1830–1916**. Byla rozdělena do čtyř tématických celků (člověk a vládce, reprezentace a skromnost, svátek a běžný den, lov a volný čas) a instalována ve čtyřech objektech Vídne a Dolního Rakouska: muzeum Hofmobiliendepot, zámek Schönbrunn a jeho „garáž“ a lovecký zámeček Niederweiden.

Hofmobiliendepot, největší muzeum nábytku ve Vídni založené císařovnou Marií Terezií, vstoupilo do akce s využitím vlastních exponátů, ale i zápůjčkami dalších muzeí a privátních sbírek. Mnohé objekty byly na veřejnosti prezentovány poprvé. Císařovy osobní předměty z jeho velmi omezeného privátního života, jako cvikr, spodní prádlo, noční čepec nebo přesná evidence změny tělesné hmotnosti, výstižně demonstrovaly silný kontrast mezi skromnými osobními požadavky císaře a bezbřehým mrháním vídeňského dvora během oficiálních cest a velkých slavností.

Jedním z četných exponátů je slavnostně prostřená snídaňová tabule a u ní císař v ranním oděvu, ve kterém již několik hodin pracoval. Privátní život prakticky neznal. Byl neobyčejně skromný a spoustu času věnoval studiu spisů. Sám o sobě hovořil jako o „papírující“ existenci. Dojemným dokladem preciznosti prv-

Židle z jídelny, druhé rokoko

ního říšského úředníka je vlastnoručně vyplněný formulář z roku 1900 při příležitosti sčítání lidu, kde v kolonce povolání korektně uvedl slovo „cisař“.

V civilním oděvu však Franz Josef vystupoval zřídkka. Téměř vždy nosil uniformu. Jako vladař se po boku císařovny s plnou vážností zúčastňoval všech oficialit svého dvora, ať už to byla různá výročí, bály, stříbrná svatba v roce 1879, císařova jubilea 1898 a 1908, výročí vlády, státní večeře či zahraniční cesty, otevíral světovou výstavu ve Vídni v roce 1873 nebo nový městský okruh Ring vybudovaný na místě zbořených hradeb. Tyto akce připomínají četné portréty a pomníky, které zajišťovaly jeho virtuální přítomnost i v nejdlehlších částech monarchie a napomáhaly tak vytvoření mýtu dlouho vládnoucího monarchy.

Významný vladař ale musel čelit i různým ranám osudu. Krutě ho zasáhla sebevražda jediného syna Rudolfa i vražda milované ženy. Nezdařený atentát z roku 1853 dokázal vhodně využít směrem k veřejnosti i výstavbou kostela Votivkirche jako první stavby nově vybudovaného Ringu. Zkrvavený nůž atentátníka Jánose Libényio leží v muzeu hned vedle daru papeže Pia IX za císařovo znovuzrození – zlatého relikvieře se zubem svatého Petra. K dramatickým událostem vládcova života patřila i vojenská porážka u Solferina a Hradce Králové, okupace a později anexe Bosny a Hercegoviny nebo katastrofy 1. světové války.

Franz Josef je prvním mediálním císařem. Zažil dobu ranných pokusů s obrazovým i zvukovým záznamem. I když byl velmi skeptický k tehdejší moderní technice, uměl s ní šikovně pracovat k posílení svého image na veřejnosti. Dochované dokumenty jsou fascinující.

Císařův nábytek je zase němým svědkem historických událostí. V Schönbrunnu byly zpřístupněny další sály včetně apartmánu korunního prince a zlatobílé komnaty. V tomto noblesním paláci přišel Franz Josef 18. srpna 1830 na

Konferenční sál, Hofburg, klasicistní nábytek

svět a zde také 21. října 1916 během První světové války zemřel. Velmi osobní předměty dokumentují vedle nábytku jeho dynastický původ, dětství, manželství, vztah k císařovně Sisi, dětem Sophii, Gisele, Rudolfovi, Marii Valerii i radost z vnoučat. V Schönbrunnu vznikala důležitá politická rozhodnutí a odehrály se tu četné aféry.

Skromnost císaře byla v rozporu s reprezentací. Na jedné straně musela jeho image vládce vyhovovat požadavkům velké říše, na straně druhé on sám pěstoval spartánský a požadavků prostý životní styl. „Skladisko“ (tzv. Monturdepot) obsahuje největší světovou sbírku civilních uniforem a osobní oděvy členů císařské rodiny.

Císařské garáže kočárů v areálu Schönbrunn uchovávají vzácný park císařských vozidel. Šperkem výstavy je naleštěný státní vagon pro gala účely z roku 1865, kterým Franz Josef jezdil na Boží tělo do St. Stephan. Jsou zde k vidění i postroje pro 8 bílých Kladrubáků se zlatými kováními a popruhy a nechybí ani dva otevřené kočáry, které vozily státní hosty z nádraží, nebo jeho prosté osobní kupé, kterým pendloval mezi Hofburgem a Schönbrunnem. Vídeňáci ho potkávali nejčastěji sedícího v kočáře s equipáží (kočí s koňmi a sloužící) nezbytnou pro zajištění image vladaře.

Franz Josef usedl na trůn s cílem potlačit veškeré demokratické pokusy. Stejně vehementní je i jeho neobarokní póza, ve které se jako mladý císař nechal portrétovat v ornátu zlatého rouna. Pro svoje řády měl totiž velkou slabost, i když prakticky stále nosil uniformu nebo myslivecký oděv. Jeden mu propůjčila v roce 1867 dokonce samotná královna Viktorie. Císařovy řády se objevily na veřejnosti po 50 letech.

Zaměstnaný monarcha si zřídkakdy dopřál odpočinek. Jeho jediné volnočasové potěšení bylo jezdeckví a lov. Pro tuto činnost měl zázemí v podobě architektonického skvostu – lovecký zámeček v Niederweiden na Moravském Polí, cca 40 km od Vídně, i když preferoval honitby v Alpách nebo v Maďarsku. V životě skótil neuvěřitelných 55 000 zvířat.

V protikladu k monarchovi ve vojenské uniformě nebo v ornátu se zlatým rounem působil v mysliveckém oděvu méně formálně. Dokladem jsou četné obrazy v Niederweiden společně s dalšími předměty, jako ručnicí nebo vycházkovou holí s rukojetí z kančího klu. Po úspěšném lovu měl i císař hlad. K jeho osobním předmětům patří piknikový koš pro 6 osob, porcelánový servis kombinovaný s paroží a další objekty nutné pro ukojení kulinařské stránky lovecké vášně. Dokonalý dojem z výstavy je završen v zámecké barokní kuchyni s ochutnávkou menu z divočiny.

Velkolepá **výstava Franz Josef 1830–1916** osvětluje život a dění této často nekriticky uctívané symbolické figury habsburského mýtu z různých úhlů pohledu. Bližší poznání císaře přitom nevede k nějakému přikrášlování, ale spíše k lepšímu historickému porozumění. Je to příjemné obohacení znalostí historie českého i slovenského národa. ■

Zdroj: tiskové materiály výstavy

Další exponáty z výstavy Franz Josef 1830–1916 najdete v pdf verzi tohoto článku na portálu www.drevmag.com

v sekci HISTORIE

Císařova ložnice, Hofburg

Císařský vagon

Slavnostní snídaněová tabule, Hofmobiliendepot

Mycí stůl, Hofburg, 2. třetina 19. stol., druhé rokoko, měkké dřevo, řezba, zlacení

Portrét císaře s řády, 1850

Bidet z Hofburgu, 2. třetina 19. stol., leštěný javor

Postel ze zámku Mayerling, na které se korunní princ Rudolf zastřelil

Postýlka císařových dětí

